

Phương pháp dạy học theo định hướng phát triển năng lực người học ở cơ sở giáo dục nghề nghiệp

Phạm Hữu Lộc*; Nguyễn Thị Thu Hà**

*TS, **ThS, Trường Cao đẳng Lý Tự Trọng Tp Hồ Chí Minh

Received: 7/8/2023; Accepted: 12/8/2023; Published: 25.8.2023

Abstract: The classical teaching method in the direction of scholastic learning creates for learners to approach the content in traditional teaching activities that favor the value of consciousness, mainly the ability to remember and reproduce knowledge of lessons has been revealing many limitations in improving the active learning and the ability to apply knowledge flexibly, creativity in attitudes, knowledge and skills of learners in real situations.

Competency-oriented teaching methods are models that focus on maximizing the development of learners' abilities. Thereby, the design and organization of teaching activities, teaching methods oriented towards developing learner capacity... aims to help learners prove their true learning abilities. From here, learners promote positivity, self-discipline, initiative and self-learning spirit to constantly improve learning capacity and learning efficiency.

Keywords: Teaching methods, capacity development, capacity development orientation

1. Đặt vấn đề

Một trong những định hướng cơ bản của đổi mới giáo dục là chuyển từ nền giáo dục mang tính hàn lâm, xa rời thực tiễn sang một nền giáo dục chú trọng việc hình thành năng lực hành động, phát huy tính chủ động, sáng tạo của người học. Định hướng quan trọng trong đổi mới phương pháp dạy học (PPDH) nói chung và đổi mới PPDH ở các cơ sở GDNN là định hướng phát triển năng lực người học (PTNLNH) để phát huy tính tích cực, tự lực và sáng tạo, phát triển năng lực hành động, năng lực cộng tác làm việc của người học.

Những yêu cầu của sự phát triển kinh tế - xã hội đối với GDNN; cơ hội hay thách thức đối với GDNN trong hội nhập quốc tế; những vấn đề chung về văn hoá học tập, xã hội tri thức và giáo dục; một số vấn đề về thực trạng DH; các vấn đề về PPDH; những quan điểm chỉ đạo đổi mới giáo dục nghề nghiệp; đường lối, quan điểm chỉ đạo của nhà nước về GDNN; những định hướng đổi mới từ chương trình GDNN; giáo dục định hướng kết quả đầu ra và phát triển năng lực; chương trình giáo dục định hướng nội dung DH; giáo dục định hướng PTNL và chuẩn giáo dục; các lý thuyết học tập và cơ sở tâm lý học DH; khái niệm và mô hình cấu trúc của PPDH và vấn đề đổi mới PPDH.

Vận dụng PPDH theo định hướng PTNLNH sẽ mang tính chất đặc thù của các cơ sở GDNN góp phần thu hẹp khoảng cách giữa lý thuyết và thực hành trong quá trình đào tạo, giữa cơ sở đào tạo và sử dụng

lao động của các doanh nghiệp.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp DH

2.1.1. Khái niệm PPDH: Theo Robert và cộng sự (2013): “*phương pháp DH* là một hệ thống những hành động có mục đích của GV nhằm tổ chức hoạt động nhận thức và thực hành của HS, đảm bảo HS lĩnh hội nội dung học vấn”.

Theo J. Piagert (1999): “PPDH là cách thức tương tác giữa thầy và trò nhằm giải quyết các nhiệm vụ giáo dục, giáo dục và phát triển trong quá trình DH”.

PPDH có những đặc trưng sau: Phản ánh sự vận động của quá trình nhận thức của người học nhằm đạt được mục đích đã được đặt ra dưới sự dẫn dắt, hỗ trợ của người dạy; phản ánh cách thức hoạt động tương tác, trao đổi thông tin giữa người dạy và người học nhằm đạt được mục tiêu đã được người dạy đặt ra. PPDH có thể được hiểu là phương pháp, là cách thức, là con đường đã được người dạy hoạch định nhằm đạt được mục tiêu DH.

2.1.2. PPDH truyền thống tại các cơ sở GDNN

PPDH truyền thống là cách thức DH lấy người dạy làm trung tâm, là quá trình chuyển tải thông tin, tri thức từ người dạy sang người học. Phương pháp này có ưu điểm người dạy làm chủ tình huống và nội dung bài giảng; thể hiện được tính khoa học và hệ thống trong giảng dạy, đào tạo; quá trình giảng dạy, học tập được tổ chức theo khuôn mẫu, lớp học

ngghiêm túc, trật tự; chi phí đầu tư thấp và phù hợp với những lớp học lý thuyết với số lượng người học nhiều. Tuy nhiên, PPDH này có nhược điểm chưa thật chú ý đến phát triển khả năng của người học, nhất là kỹ năng thực hành, điểm đặc biệt quan trọng đối với GDNN; vai trò của người dạy được đề cao, người học thụ động tiếp thu kiến thức, kiến thức thiên về lý thuyết, đôi lúc ỷ lại hoặc trông chờ vào người dạy; thiếu tính tương tác giữa thầy và trò, hoạt động dạy và học đơn điệu, thiếu sinh động, hấp dẫn...

Đặc điểm của DH DHPTNL

Đặc điểm quan trọng nhất của DHPTNL là xác định và đo lường được “năng lực” đầu ra của người học. Dựa trên mức độ làm chủ kiến thức, kỹ năng và thái độ của người học trong quá trình học tập và rèn luyện.

Các đặc trưng của PPDH theo định hướng PTNLNH

DH thông qua các hoạt động của người học.

DH chú trọng rèn luyện phương pháp tự học;

Tăng cường học tập cá thể phối hợp với học tập hợp tác;.

Kết hợp đánh giá của thầy với tự đánh giá của trò;

Cách thiết kế và tổ chức HĐ DH theo định hướng PTNLNH

Đề đổi mới DH, mỗi chuyên đề, mỗi bài học nên được thiết kế và tổ chức theo các hoạt động cơ bản sau đây.

Hoạt động khởi động: Mục đích là tạo tâm thế học tập cho người học, ý thức được nhiệm vụ học tập, hứng thú với học bài mới. Người dạy sẽ tạo tình huống học tập dựa trên việc huy động kiến thức, kinh nghiệm của người học có liên quan đến vấn đề xuất hiện trong tài liệu làm bộc lộ “cái” người học đã biết, bổ khuyết những gì người học còn thiếu, giúp người học nhận ra “cái” chưa biết và muốn biết thông qua hoạt động này. Từ đó, giúp người học suy nghĩ và bộc lộ những quan niệm của mình về vấn đề sắp tìm hiểu, học tập.

Hoạt động hình thành kiến thức: Mục đích là giúp người học chiếm lĩnh được kiến thức mới và bổ sung vào hệ thống kiến thức của mình. Người dạy giúp người học hình thành được những kiến thức mới thông qua các hoạt động khác nhau như: nghiên cứu tài liệu; tiến hành làm thực hành; HĐTN sáng tạo,... Kết thúc hoạt động này, trên cơ sở kết quả hoạt động học của người học thể hiện ở các sản phẩm học tập mà người học hoàn thành, người dạy cần chốt kiến thức mới để người học chính thức ghi nhận và vận dụng.

Hoạt động luyện tập: Mục đích của hoạt động này là giúp người học củng cố, hoàn thiện kiến thức vừa lĩnh hội được. Trong hoạt động này, người học được luyện tập, củng cố các đơn vị kiến thức vừa học thông qua áp dụng kiến thức vào giải quyết các câu hỏi, bài tập, tình huống, vấn đề nảy sinh trong học tập hay thực tiễn. Kết thúc hoạt động này, nếu cần, người dạy cần giúp người học lĩnh hội cả về tri thức lẫn phương pháp, biết cách thức giải quyết vấn đề đặt ra trong “Hoạt động khởi động”.

Hoạt động vận dụng: Mục đích là giúp người học vận dụng được các kiến thức, kỹ năng đã học để phát hiện và giải quyết các tình huống, vấn đề nảy sinh trong thực hành và thực tập doanh nghiệp. Người dạy cần gợi ý để người học phát hiện những hoạt động, sự kiện, hiện tượng nảy sinh trong cuộc sống hàng ngày, mô tả yêu cầu cần đạt được về sản phẩm để người học lưu ý khi thực hiện. Hoạt động này không cần tổ chức ở trên lớp và không đòi hỏi tất cả người học phải tham gia. Tuy nhiên, người dạy cần quan tâm, động viên để có thể thu hút nhiều người học tham gia một cách tự nguyện; khuyến khích những người học có sản phẩm mang tính sáng tạo chia sẻ với các bạn trong lớp.

Hoạt động tìm tòi mở rộng: Mục đích là giúp người học không ngừng tiến tới, không bao giờ dừng lại với những gì đã học và hiểu rằng ngoài những kiến thức được học trong nhà trường còn rất nhiều kiến thức cần phải tiếp tục học tập suốt đời. Người dạy cần khuyến khích người học tiếp tục tìm tòi và mở rộng kiến thức ngoài sách vở, ngoài lớp học. Người học tự đặt ra các tình huống có vấn đề nảy sinh từ nội dung bài học, từ thực tiễn trong cuộc sống, vận dụng các kiến thức, kỹ năng đã học để giải quyết bằng những cách khác nhau. Hoạt động này không cần tổ chức ở trên lớp và không đòi hỏi tất cả người học phải tham gia. Tuy nhiên, người dạy cần quan tâm, động viên để có thể thu hút nhiều người học tham gia một cách tự nguyện, khuyến khích những người học có sản phẩm chia sẻ với các bạn trong lớp.

Các PPDH theo định hướng PTNLNH trong cơ sở GDNN

DH thông qua tổ chức các hoạt động: giúp việc học trở thành tự thân và đạt hiệu quả cao nhất. Qua các hoạt động, người học sẽ ghi nhớ kiến thức được tốt hơn và PTNLNH toàn diện. Cách dạy này giúp người học học tập và hoạt động dưới sự tổ chức, hướng dẫn và điều khiển của người dạy trong suốt quá trình tiếp thu kiến thức, rèn luyện kỹ năng và hình thành hành vi hay thái độ học tập đúng đắn. Cách dạy này cũng giúp môi trường học tập trở nên sôi động,

vui vẻ và hào hứng hơn cho người học. Người học và người dạy cùng tham gia học tập và hoạt động, các hoạt động DH cũng đa dạng tùy theo nội dung của bài học.

DH thông qua tương tác và hợp tác: Trong DH theo định hướng PTNL sẽ có sự tương tác hai chiều, trong đó có hỏi đáp, tranh luận và phản biện giữa người dạy và người học cũng như giữa người học với nhau. Từ đó sẽ tạo nên mối quan hệ giao lưu, hòa đồng và hợp tác. Để tương tác đạt hiệu quả, người dạy cần nắm rõ điểm mạnh, điểm yếu của từng người học để có cách dạy phù hợp, tạo điều kiện cho để phát triển toàn diện, đồng đều.

DH phân hóa: Mỗi người học đều là một cá thể độc lập có sự khác biệt về năng lực, trình độ và sở thích nên không thể DH theo kiểu đồng loạt bằng một phương pháp duy nhất để áp dụng cho tất cả mọi người học mà cần tiến hành DH phân hóa và cho phép người học học tập theo tốc độ, khả năng riêng của mình. Khi thiết kế các hoạt động DH, người dạy phải dựa trên năng lực, nhu cầu và hứng thú của từng cá nhân để đạt được mục tiêu DH. Trong quá trình DH, người học được đánh giá theo những cách khác nhau để đảm bảo việc đánh giá được khách quan, công bằng và chính xác với năng lực của từng người học. Khi người học được học với khả năng của mình, chúng sẽ làm chủ việc học và học tập có trách nhiệm và hiệu quả hơn. Người học cũng có cơ hội để thực hành kiến thức, kỹ năng đã học vào đời sống.

DH gắn với hướng dẫn tự học: Tự học chính là con đường phát triển nội sinh, PTNL bản thân. Ngày nay, DH đòi hỏi định hướng cho người học cách tự học để học suốt đời. Trong DHPTNL, cần hướng dẫn cho người học tự học, tự khám phá để chiếm lĩnh kiến thức là một yêu cầu quan trọng và là cơ sở hình thành và phát triển năng lực tự chủ và tự học cho người học.

Để làm được điều này, người dạy cần định hướng nội dung, giao nhiệm vụ và đặt câu hỏi để người học suy nghĩ, khám phá và tự chiếm lĩnh kiến thức nhằm đạt được mục tiêu bài học.

DH đi cùng với đánh giá để thúc đẩy, điều chỉnh việc học: Trong DH theo định hướng PTNL, hoạt động DH và đánh giá luôn song hành cùng nhau trong mỗi tiết học. Điều này sẽ giúp người dạy đánh giá người học từ nhiều nguồn với các hình thức khác nhau, trong đó người học cũng tự đánh giá và đánh giá lẫn nhau. Đánh giá sự tiến bộ của người học nhằm động viên và có những điều chỉnh để người học phát triển tốt hơn. Cần thực hiện đánh giá một cách công

bằng, khách quan và chính xác. Người dạy cần có những ghi chép riêng để dùng làm hồ sơ minh chứng hay mô tả sự tiến bộ hoặc sa sút của người học trong việc học.

DH gắn với thực tiễn: Mục tiêu của DH theo định hướng PTNL là hướng cho người học vận dụng kiến thức đã học vào trong cuộc sống. Việc đưa bài học vào cuộc sống là yêu cầu quan trọng trong DHPTNL. Người dạy ngoài giảng dạy các kiến thức trong sách giáo khoa, cần đưa thêm các kiến thức từ thực tiễn vào cuộc sống để người học nhận thấy được giá trị thực của học tập. Ngoài ra, người dạy có thể giao các bài tập vận dụng thực hành, tổ chức các HĐTN cho người học ngoài giờ học để người học liên hệ, vận dụng kiến thức với thực tế cuộc sống đang diễn ra tại địa phương, cộng đồng hoặc chính bản thân mình.

3. Kết luận

Để đào tạo nguồn nhân lực có chất lượng cao trong các cơ sở GDNN đáp ứng yêu cầu của các doanh nghiệp thì cần thiết phải đổi mới, từ việc xây dựng nội dung chương trình đào tạo, xây dựng nội dung môn học, đến đổi mới phương pháp DH theo định hướng phát triển năng lực người học. Xuất phát từ những yêu cầu cấp bách về chất lượng nguồn nhân lực phục vụ sự phát triển kinh tế – xã hội đòi hỏi mỗi cơ sở GDNN cần nhanh chóng thoát khỏi mô hình giáo dục truyền thống, chuyển sang mô hình giáo dục theo định hướng phát triển năng lực người học, chuyển từ việc trang bị kiến thức sang phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực người học. Nghĩa là phải thay đổi quan điểm, mục tiêu DH: từ chỗ chỉ quan tâm tới việc người học học được gì đến chỗ quan tâm tới việc người học làm được cái gì qua việc học. Đặc điểm quan trọng nhất của DH theo định hướng phát triển năng lực là đo được “năng lực” của người học. Người học thể hiện sự tiến bộ bằng cách chứng minh năng lực của mình như mức độ làm chủ, nắm vững kiến thức và kỹ năng trong một môn học cụ thể.

Tài liệu tham khảo

1. Ban Chấp hành TƯ (2013). *Nghị quyết số 29-NQ/TW về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo*. Hà Nội.
2. Phan Trọng Ngọ (2015). *DH và PPDH trong nhà trường*. NXB ĐHSPT. Hồ Chí Minh.
3. Phùng Văn Bộ (2001). *Một số vấn đề về phương pháp giảng dạy và nghiên cứu triết học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
4. Trần Thị Hương, Nguyễn Đức Danh (2017). *Tổ chức hoạt động DH đại học*. NXB Trường ĐHSPT. Hồ Chí Minh.